

Péntek Imre:

Volt egyszer egy forradalom, Zalaegerszegen is...

(Dokumentumjáték)

Volt egyszer egy forradalom,
56-ban, ötven éve,
lázadozott egy kis ország
Európa közepébe',
nem kell néki szovjet rendszer,
verescsillag-boldogítás,
honnan ez a fellángolás,
ki tudja ennek a titkát?

Harsoghat a Ruszkik haza,
Nagy Imrét a parlamentbe,
beleszólnak a fegyverek,
s vérben úszik az az este...
Ki lőtt ott a Kossuth téren,
máig homályos a válasz,
máig hallik halálhörgés:
gyilkosoknak nincs bocsánat.

S meghaltok mind, bolond fiúk,
ti legendás pesti srácok,
Budapesten, lángok között
benzin-koktél hajigáltok?
Másodszor is eljöttek a
szabadító szovjet tankok,
hol-merre vagy, Kádár apánk,
halljuk a te érces hangod.

„Eltársak, a munkásosztály
lesújt oda, ahova köll,
ellenforradalmároknak
nem jár más, csak a vasököl.”
Küzdhetsz szegény Angyal István,
s te, falábú Szabó bácsi,
ha a szovjet hadosztályok
azt mondják: no most már ácsi!

És a vasfüggönyök mögül
szorongva les ki a Nyugat,
bár a harcnak nincs értelme,
rádiójuk egyre ugat:
„Tartsatok ki, hős magyarok,
jövünk-lövünk nemsokára,
múltatokból tudhatjátok:

Dr. Szentmihályi Imre felvétele, december 12.

szabadságnak vér az ára...
 Bele tellett jó negyven év,
 s széthullott a vaskaloda,
 holtak keltek ki a sírból,
 hogy beteljék az a csoda.
 56-ban, októberben
 volt egyszer egy forradalom,
 megértjük-e áldozatát,
 az írást a kormos falon?

Zalaegerszeg, 1956. október 26 – 27.

Egy két napos dráma szerepelőit szeretnénk bemutatni Önöknek, akik meghatározó szerepet játszottak a városban lezajló forradalmi eseményekben. Nevük már ismert különböző kiadványokból – azt is mondhatnánk –, a történelemből. Most mégis szükségesnek tartjuk felsorolni, mert az emlékidézés – a tisztelgés tetteik előtt – úgy kívánja. Vannak köztük ismertek és kevésbé ismertek: de ők azok, akik a forradalom hívó szavára – lelkesen vagy belső kételyekkel – vállalták a rákosista-sztálinista rendszer békés megváltoztatását. Tüntetést szerveztek, híreket közvetítettek, forradalmi bizottságot, munkástanácsot alakítottak, biztosították a rendet és nyugalmat, vagy élelmet vittek a harcokba merült, kiéhezett budapesti lakosságnak.

Bocsor András budapesti egyetemi hallgató. Október 23-án ő hozta a MEFESz 13 pontba foglalt követeléseit Zalaegerszegre, melyet a városi ifjúság két ponttal egészített ki, s mely a megyei újságban jelent meg 25-én.

Pék József, az Állatforgalmi Vállalat adminisztrátora. Az októberi 26-diki tüntetés egyik fő szervezője. A 27-én megalakult Városi Forradalmi Munkástanács titkára, majd 28-án a Megyei Nemzeti Bizottság elnökhelyettesének választották. Fontos szerepe volt a rend fenntartásában, a közellátás megszervezésében. A forradalom leverése után 5 év börtönre ítélték.

Fülöp István könyvtáros, a könyvtár igazgatója. Az október 26-án induló tüntetés szervezője, a Városi Forradalmi Munkástanács megalakítója. Tagja a Zala megyei Nemzeti Bizottságnak. Október 30-án részt vesz Győrben a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésén. 1 év börtönre ítélték, tíz évig nem kerülhetett vissza szakmájába.

Turáni Dezső, a Megyei Tanács Népművelési Osztályának előadója. Aktív résztvevője a zalaegerszegi forradalom történéseinek. A Megyei Tanács Munkástanácsának tagja. 2 év 4 hónapra ítélik.

Rákossy Gergely, agrármérnök, író. Október 27-én az Új Zala főszerkesztőjének választották. Ítélete: 3 év, a Pécsi Megyei Bíróságtól.

Török Lajos, a Megyei Tanács elnöke. Egyike azon megyei vezetőknek, aki a nép mellé áll, elfogadja a forradalom követeléseit, és pozitív fellépésével segít megőrizni a rendet és nyugalmat.

Varga Ferenc, zenetanár, a zeneiskola igazgatója

De ne hagyjuk említetlen az ellenoldal főalakjának, Dénes Istvánnak, az MDP megyei titkárának nevét sem. A dokumentumok szerint ő adta ki a parancsot, hogy a pártház épületében tartózkodó és a felmentésre érkező ÁVH-s katonák tüzeljenek a pártbizottság épülete előtt, éppen itt, ezen a helyszínen tüntető tömegre.

I. jelenet.

Október 26., délelõtt, Zalaegerszeg, a Megyei Tanács elõtt.

Hangok: Olvastátok a Zalát? Láttátok, mit ír az újság?

Egy hang: (Újságot lobogtat.) Figyelem, emberek! Ezeknek mi fasiszták vagyunk. A megyei elvtársaknak.

Egy hang: Olvasd hangosan! Hogy mindenki hallja!

Egy hang: A Zalai Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága e hó 24-én tartott kibõvített ülése elítéli az ország fõvárosában a fasiszta csõcselék magatartását s arra irányuló tevékenységét, hogy a nép a demokratikus rendszert megdöntse... Elvtársi üdvözlettel....Török Lajos elnök.

Egy hang: A kommunisták nem tudnak kibújni a bőrükbõl.

Egy hang: Le kell váltani az elnököt.

Hangok: Úgy van. Mondjon le!

Egy hang: Vonják vissza ezt a gyalázatos táviratot. A népi demokrácia mi vagyunk, nem ezek a fegyverek mögé bújószarjankók.

Fülöp István: Emberek, polgártársak! Válasszunk delegációt, aki bemegy tárgyalni, hogy a holnapi újságban vonják vissza ezt a gyalázatos szöveget.

Hangok: Hallgassuk meg az ifjúság követeléseit.

Hang: Vonják ki Magyarországról a szovjet csapatokat! Megfelelõ vezetõket a vezetõ állásokba! Állítsák bíróság elé a pesti vérengzés felelõseit! Engedjék haza a még Szovjetben sínylõdõ hadifoglyokat! Amnesztiát a forradalmároknak! Szovjet címer helyett Kossuth-címert!

Hangok: Helyes! Éljen a fiatalság! Úgy van! Válasszuk meg a delegációt! Pista bátyám, te vezesd! Menjen még a Varga Feri! Helyes! A Dezsõt még, a Dezsõt. A tanácstól. A Turánit.

Fülöp István: Jól van, bemegyünk, itt várjatok.

Egy hang: Ha a hajatok szála meggõrbül, akkor itt vér fog folyni.

Turáni Dezsõ: Nyugalom emberek. Én is jól ismerem a Lajost. Nem olyan ez, mint a többi kommunista. Vele lehet tárgyalni.

(Delegáció be. A tömeg várakozik. Énekel: Kossuth Lajos azt üzenté, Aki magyar, velünk tart! Vesszen Gerõ!
A három delegátus között megjelenik Török Lajos, a megyei tanács vb. elnöke.)

Török Lajos: Emberek! Visszavonjuk a táviratot. Csatlakozunk hozzátok!
(Éljenzés, kiabálás!)

Hangok: Józsi! Te jól tudtál fára mászni! Mássz föl, és verd le a vörös csillagot!

Józsi: Pista bátyám, ha maga mondja!

Hangok: Józsi, Józsi! Hajrá, Józsi! Nem kell gõgös vörös csillag! Csillaghullást akarunk!

Hangok: Gyerünk a szovjet emlékműhöz! Dõntsük le a megszállók dicsõségoszlopát. Eleget koszorúztuk! Elég volt a felszaba – dúlásból!

Hangok: Nem tűrünk sehol vörös csillagot! Szabadságot a politikai foglyoknak! Dénes István mondjon le!

Hangok: Menjünk a börtönhöz! Szabadítsuk ki a politikai foglyokat!

Hangok: Gyerünk a pártbizottsághoz! Nem kell nekünk se felső, se belső, se első titkár!
A menet a pártbizottság épületéhez vonul.

Hangok: Engedjétek be a küldötteinket! Adjátok át a hatalmat!

Dénes István (az erkélyről): Ha nem akarjátok, hogy vér folyjon, tűnjetek el! Majd a fegyverek beszélnek, abból értetek!
Takarodjatok haza!

Hangok: Fúj! Mondjon le!

Kósa (erkélyre lép): Elvtársak!

Hangok: Nem vagyunk mi elvtársad!
(Kósa eltakarodik az erkélyről.)

Simon Ferenc: Emberek, barátaim, az oroszok itt vannak Zalaövnél, maguk meg tüntetnek? Fontolják meg, miket követelnek! Ha az oroszok beavatkoznak, végünk.

Hangok: Csirigli felmászott az erkélyre! Tárgyalni akar a bentiekkel! Fehér zsebkendőt lobogtat. Emberek! Vigyázat!
Páncélgépkocsik jönnek a térre!

Hangok: Mit kerestek itt? Az ÁVH parancsára jöttetek? Magyar anya szült téged? A védtelen tömeget akarjátok löni?

Honvéd: Nem avatkozunk a civilek dolgába!

Hangok: Tépjétek le a csillagos parolit! A honvédek velünk vannak! Menjete vissza a laktanyába! Ne avatkozzatok a nép dolgába!

Hangok: Dénes István, mondjon le, mondjon le!

Hangok: Gyere le, állj közénk. Bizonyítsd be, hogy igaz magyar vagy! Törjük be az ajtót!

Rikkancs: Megjelent a Zala rendkívüli kiadása!
Mi a helyzet a fővárosban?
Éjszakai jelentés Kanizsáról
A Szabad Nép vezércikke
Nemzetiszín zászlók alatt a zalaegerszegi dolgozók, ifjúság
A kiszabadított politikai foglyok névsora
Rendet, fegyelmet – a nép érdekében!
Nagy Imrét a kormányba!

ÁVH-s főhadnagy (Hangosbemondó): Felszólítok mindenkit, hagyja el a teret! Vonuljanak el békében, különben nagy baj lesz!

Hangok: Könnygáz! Úristen, ezek lönek! Fedezékbe! Eltaláltak! Segítsetek! Orvost, mentőt! Gyilkosok! Ezt nem ússzátok meg! Emberek, vonuljunk vissza! Holnap újra eljövünk! Alakítsuk meg a munkástanácsokat, a városi forradalmi bizottságot!

Csendüljön fel immár a krónikás ének,
emléket idézve megannyi szép névnek,
Pék József volt, ki a nép élére állott,

követelve szabad, független országot.
 Társa volt e téren könyves Fülöp István,
 a bíróság előtt is együtt álltak aztán.
 Varga Ferenc elnök, nemcsak zenét oktat,
 karmestere volt a forradalomnak,
 s a lelkek mélyén forrt indulatos örvény,
 amit ők kimondtak, az volt akkor törvény.
 Alakult az új rend, tisztább lett a légkör,
 megváltak a rendszer nyugós szemetétől,
 döntés is született, az új idők záloga:
 hirdesse címlapján az újság: Új Zala!
 És a főszerkesztő – egy kiváló ember,
 Rákosy szegény ő, de nem Matyi - Gergely!
 Sorolhatnánk hosszan a résztvevők nevét,
 hősök mindannyian, az egerszegi nép.

Lugossy Mária: Történelemlékv. I.

II. jelenet

A Forradalmi Városi Munkástanács megalakulása, Petőfi Klub

(október 27.)

Pék József: Tisztelt polgártársak! Az alakuló ülést megnyitom. Mindannyian ismerjük a tegnapi véres dráma eseményeit. Mint értesültünk: ketten meghaltak, Telenkó János honvéd és Németh Imre tejüzemi dolgozó. Egy perces néma csönddel adózzunk emléküknél! (Csend.) Több mint negyvenen megsebesültek, akiket a kórházban ápolnak. A parancskiadók, a felelősök elináltak, de jól ismerjük őket, hamarosan felelni fognak - törvényeink előtt – aljas tetteikért. S hiába kértek segítséget Körmenről a szovjet alakulatoktól, a K-vonalon budapesti elvtársaiktól, csak egy tanácsot kaptak: Cselekedjenek saját belátásuk szerint. S ők értettek a szóból: gyáván megszöktek a népharag elől. De most azért gyűltünk össze, Zalaegerszeg vállalatainak és szervezeteinek küldöttei, hogy megalakítsuk a közrendet biztosító Forradalmi Városi Munkástanácsot.

Hangok: Helyes!

Hangok: Részt vehet-e az ülésen Nagy György, a városi tanács elnöke?

Pék József: Kézfeltartással szavazzunk! Úgy látom, a többség mellette. Maradjon!

Hangok: Maradjon, de jobb, ha nem szólal meg!

Egy hang: Javaslom, hogy a hangszórót kapcsoljuk be, hogy az utcán összegyűltek is hallhassák, mi történik idebenn.

Hangok: Nagyon helyes! Ez a demokrácia!

Pék József: Megadom szót, Bocsor Andrásnak, a budapesti egyetemisták képviselőjének!

Bocsor András: A MEFESz nevében üdvözlöm a megjelenteket. Örömmel és lelkesültséggel éltem át az utóbbi napok történéseit, amelyek azt tanúsítják: Zalaegerszeg polgárai is megértették és elfogadták – ahogy az egész országban – a budapesti forradalmi események követeléseit: Szabad, független Magyarországot! Új vezetést, megfelelő emberekkel! Az ország függetlenségének helyreállításával, a szovjet csapatok távozásával megnyílik az út, egy szebb jövő felé. A magyar ifjúság a vérével áldozott azért, hogy álmaink megvalósuljanak. Egy széles alapon nyugvó, demokratikus többpártrendszer, szabad választások biztosítják majd, hogy törvényes, mindenki által elfogadott kormánya legyen az országnak. Addig pedig csakis Nagy Imre miniszterelnök, s mindazok, akik szerepet vállaltak az új kormányban, az ország képviselői. A mai választás azért fontos, mert megteremti a helyi hatalmat, mely biztosítja a rendet és a nyugalmat,

elejét veszi a túlkapasoknak. Ez lehetővé teszi, hogy dolgozó népünk az áradó szenvedélyek közepette is ura marad a helyzetnek. Békesség, rend, nyugalom, és teljes körű amnesztia. Egyetértünk hát a követelésekben, értsünk egyet a cselekvésben is. Lépjünk fel az esetleges felelőtlen elemekkel szemben, akik a helyzetet kihasználva, szembe akarják állítani magyart a magyarral! Nem folyhat több vér megyénk, megyeszékhelyünk földjére, mert az ilyen cselekedetek magasztos céljainkat sároznák be. Rendet, fegyelmet – a nép érdekében! Rendet, fegyelmet – nemzeti céljaink, szabadságunk, függetlenségünk érdekében!

Pék József: Köszönöm a MEFESz küldöttének felszólalását. Akkor térjünk a mai nap legfontosabb teendője, a Városi Forradalmi Tanács megalakítására és vezető testületének megválasztására! Ki ért egyet azzal, hogy a jelenlévők megalakítsák a Városi Forradalmi Tanácsot? Kérem, kézfeltartással szavazzanak!

Hangok: Mindenki egyetért, láthatóan. Alakítsuk meg!

Pék József: Ahogy látjuk, a nagy többség megalakításra voksolt. Kérem, ezt rögzítse a jegyzőkönyv!

Egy hang: Javaslom elnöknek Varga Ferenc tanár urat!

Más hang: Nem elég erélyes!

Más hang: De van tekintélye! Most az a legfontosabb!

Pék József: Varga Ferenc tanár urat nem kell bemutatni, a városban mindenki ismeri.

Egy hang: Nincs idő teszetoszaságra! Szavazzunk! Ha nem lesz meg a többség, javasolunk mást!

Pék József: Ahogy látom, megvan az érvényes többség! Tanár úr, vállalod?

Varga Ferenc: Vállalom hát, a rossebb egye meg! Ha már ennyien bíznak bennem! De akkor én is teszek javaslatot, a titkár személyére! Kedves barátaim! Javaslom titkárnak Pék Jóskát!

Hangok: Nagyon helyes! Szavazni sem kell! Jóska a mi emberünk. Bebizonyította!

Pék József: Köszönöm a bizalmat, megmondom, nagyon jól esik. Hiszen sokan tudják, 54-ben milyen méltatlan, erőszakos módon penderítették ki a városi titkári állásomból. Azért, mert szót mertem emelni az igazságtalanságok miatt. A pártnak azonban nem lehetett ellentmondani. Mi egy olyan apparátust hozunk létre, amely munkájával a várost szolgálja. De most ez a legfontosabb: mindenki őrizze meg a nyugalmat, hogy az ügyeket folyamatosan intézni tudjuk. A Városi Forradalmi Tanács csak így lesz működőképes. És rengeteg munka vár ránk.

Varga Ferenc: Halljuk a rendőrség képviselőjét! Tudják-e biztosítani a közrendet, nyugalmat?

Rendőrkapitány: Én óva intenék az újabb megmozdulásoktól, meg a vele járó provokációktól! Kérem, hogy ne ingereljék se szóval, se tettel a rendőröket. Ők is emberek, nekik is van önérzetük.

Hangok: Közöttük bújnak meg a kivetkőzött ávosok... Akik a népet kínozták... A rendőrök se voltak különbek.

Rendőrkapitány: Valóban, történtek visszaélések, szabálytalanságok. Ennek örökre vége, higgyék el!

Pék József: Egyelőre elhisszük, amit mond. De várjuk a tetteket! A honvédség már bebizonyította, hogy velünk van. A magyar honvéd soha nem fordult a népe ellen. Lesz új egyenruhája, vörös csillag helyett a Kossuth-címer virít majd rajta

Hangok: Követeljük Dénes István első titkár, Boros és Pálinkás ÁVH-s tisztek elfogását. Ők voltak a fő felbujtók, a bíróság előtt a helyük.

Varga Ferenc: Az igazságszolgáltatás elől nem menekülhetnek. Akárhova futottak most...

Hangok: Vigyünk élelmet a budapesti felkelőknek! Kezdjük meg a szervezést, a gyűjtést!

Pék József: Erre mi is gondoltunk. Két teherautó járja a várost, a különböző üzemekből, raktárakból állítja össze a rakományt.

Hangok: Helyes! Jelentkezem kísérőnek. A Balogh Pistát keresd, az erdőkémiánál.

Hangok: A kommunistákat kiszolgáló újság élére új szerkesztő kell! Rákosy Gergelyt javaslom! Jó tollú, bátor ember!

Varga Ferenc: Valóban. A megyei pártbizottság szétszaladt, a gazdátlan megyei újságnak jó gazdája lesz a Városi Forradalmi Bizottság. Aki a javaslattal egyetért, kérem, karfeltartással szavazzon! Ez megvan! Új főszerkesztő is kell, aki a mi irányvonalunkat viszi, a forradalomét. Elfogadjuk-e Rákosy Gergelyt főszerkesztőnek? Szinte egyhangú! Gergely! Vállalod?

Rákosy Gergely: Vállalom!

Pék József: Akarsz-e mondani „szűzbeszédet“?

Rákosy Gergely: Csak azt ismétlem, mint Deák Ferenc 48-ban: a sajtótörvény egyetlen mondat: Hazudni nem szabad!

Hangok (kívülről): Ki ez a Rákosi? Nem rokona a Matyinak?

Pék József: Nyugalom, emberek! Ez nem az a Rákosi, nem rokona, tisztességes író. De ha akarjátok látni, az ablakba áll, mi megtartjuk, ki ne essen!

Rákosy Gergely: Emberek, az igazat, csakis az igazat, annyi hazudozás után. Új lapot nyitunk, holnaptól az újjászületett Zalának egy Új Zalát kínálunk. De már itt lógok az ablakban, hadd szóljak hozzátok, emberek! A szabadság szeretetének hősi és országos tüzeiben születik lapunk, az Új Zala. Hasábjainkon annak a programnak kívánunk helyt adni, melyet ez a bizottság a legszélesebb néptömegek egybehangzó kívánsága alapján zászlajára tűzött. Új lesz hát a lap hangja, mert bátran írhat az igazságról, a kebleket hevítő kívánságokról, s mindazon „kényes” kérdésekről, melyek a múltban némaságra voltak ítélve.

Hangok: Mielőtt szétoszlanánk, hogy délután folytassuk, halljuk az elnököt!

Varga Ferenc: Jól tudom, milyen felelősségteljes tisztséget vállalom most, de kötelességemnek tartom, hogy minden erőmmel a rend helyreállításán, a fegyelem megszilárdításán, a jogos követelések teljesítésén fáradozzam. Ez most kötelessége minden becsületes magyar embernek, s ezért munkánkhoz segítségül hívom a város egész dolgozó társadalmát. Rend, fegyelem, nyugalom: erre van most szükség mindenekeelőtt, s fogjunk hozzá a termeléshez, a munkához, hogy mielőbb megvalósíthassuk szebb, igazabb életünket!

Lugossy Mária:
Misztérium,
1993.

Lugossy Mária: Történelmi idézetek I., 1993.

Ezek a remény napjai,
forrong, bízik, ujjong a város,
most már minden dologban a
Forradalmi Tanács határoz.
Szervez, határoz, utasít,
és ha kell, fenntartja a rendet,
mert hős időkben – mint annyiszor –
köznapis hősök teremnek.

Mennyi vágy, terv ébredesz,
mennyi akarat feszül a jóra,
minden magyar szívdobbanás
azt veri: ütött az óra.
Az oroszok kitakarodnak,
végre szabad, független ország
Nyugat-Kelet ámulatára
építkeznek, teszi a dolgát!

Felkelt, nem tehetett mást,
egy kis ország a zsarnok ellen,
budapesti utcák során
napokon át dörgött a fegyver.
És a győzelem mámora,
hogy a hődtörök elvonulnak,
s a halottak napja után
elkezdődhet a békés holnap.

Nem így lett. Mást határoztak
azok a jaltai papírfecnik,
marad a szovjet uralom,
marad, de ki tudja meddig?
Az ideiglenes negyven év,
kemény és puha diktatúra,
ki tudja, mire volt elég,
hányféle derűre-borúra...

Mégis tisztelet nekik,
akik hittek a változásban,
fegyverrel, szóval, tetteikkel,
életük kockáztatásával
feltettek mindent egyetlen lapra:
jövőt a jövőtlenségben
csak az ő áldozatuk adja!

Büntetett előéletük,
sok éves megaláztatásuk,
a megbénult emlékezet,
hogy soha dicsőnek ne lássuk
mindazt, mit tettek ötven éve,
szégyen volt, szégyen, szégyen,
s tisztára mosva állnak itt,
a nemzet emlékezetében.

Ragyogj, 56 te csillag,
ne halványuljon soha a fényed,
világ csodálta üstökös
csóvát a keleti égen.
Tizenegy nap kellett csak,
hogy kiderülj, súlyos igazság:
nem győzhet örökké a rossz,
csak akkor,
csak akkor, ha hagyják!